

Cílem besedy je seznámit čtenáře ve věku od 10 do 15 let s knihou Uzly a pomeranče autorky Ivy Procházkové. S ohledem na věk čtenářů volím netradiční metodu práce s knihou, pomocí luštění zašifrovaných zpráv. Děti se během besedy seznamují s jednoduchými šifrovacími technikami starověku a středověku a s jejich pomocí se snaží vyluštit ukázky z textu. Cílem je, aby děti sami vypátrali v první části besedy o jaký titul se jedná a v prostorách knihovny také knihu našly v regálu či s pomocí knihovního katalogu.

V úvodní části si s dětmi povídám o tom, zda si myslí, že to mají děti snadné, nebo snadnější než dospěláci. Pokouším se je podnítit k úvahám, zda ze svého okolí znají někoho, o kom si myslí, že to v životě nemá lehké. Např. protože ztratil rodiče, má nějaký zdravotní handicap, stará se o někoho dalšího nebo je prostě jen z chudé rodiny. Pak jim představím Dereka, hlavního hrdinu knihy, který řeší spoustu náročných situací, a vysvětlím, že pomocí indicií a zpráv, které rozšifrují se dozvědí o knize a Derekovi více.

Pro podporu motivace se třída rozdělí na dvě poloviny, které soutěží proti sobě. Pomocí prezentace se seznámí se způsobem utajování zpráv na těle poslů, které se používalo ve starověkém Řecku. Potom ze svého středu vyberou „posla“ a ukryjí mu na těle zprávu. Ta tvoří dvě slova – jedna skupina schovává slova POMERANČE a IVA, druhá skupina slova UZLY a PROCHÁZKOVÁ. Platí pravidlo, že skupina ukrývá zprávu tak, aby ji bylo možné nalézt, aniž by posel musel sundávat oblečení, které nechce. Např. posel může odmítnout sundat kteroukoliv část oděvu, pod kterou ale není zpráva ukrytá.

(Děti bývají velmi nápadité, pamatuji si na skupinu, která zprávu napsala na žvýkačku, kterou vrátila zpět do balíčku a ten vložila poslovi do kapsy.)

Dalším úkolem je luštění skytaly – způsobu používaného ve starověké Spartě. Zde je potřeba příprava. Původní skytala byl pruh látky, namotaný na válec předem daného průměru, na který byl napsán text, který byl k přečtení pouze poté, co byl příjemcem zprávy namotán na válec stejného průměru. Používám pro tyto účely dlouhý pruh igelitu (původně z role k obalování knih) na který nesmývatelnou fixou napíšu text. V případě knihy Uzly a pomeranče je to text:

„To je maminka, vid?“ řekla a přistoupila k fotografii nad psacím stolem. „Byla strašně hezká,“ prohodila Hanka s ohledem pořád ještě upřeným na fotografii. „Na co vlastně...?“ nechala větu nedokončenou, ale Darek věděl, co má na mysli. „Na leukémii,“ řekl. Znělo to zvláště. Magicky.

Poté se seznámí se základními způsoby šifrování a některými osobnostmi kryptologie, (viz. prezentace) aby později s jejich pomocí dokázali rozluštit následující texty:

ATBASH

Učitelky soucit mu vadil. Byla hodná, aspoň matka to tvrdila. Vzala si Emu do třídy i přes její problém a Darek věděl, že se jí věnuje, ale stejně ho něco v jejím chování popuzovalo. Podceňovala Emu. Myslela si to, co všichni v Poseku: že je Ema debilní.

Exřgupqc chmeyřg oe džwřp. Zcpž šmvňž, žchlmn ožgqž gm gdjvřpž. Dbžpž chř Uoe wm giřvc ř liuch rurř ljmzpuo ž Wžjuq duvup, au chu rř duñeru, žpu chguřnu šm nuym d rurřo smdžňř lmlbmdžpm. Lmwyunmdžpz Uoe. Occhpupž chř gm, ym dhřsnř v Lmchuqe: au ru Uož vuzřpnř.

CÉSAROVA ŠIFRA

Že otec neseďí v hospodě, bylo sice pozitivní, ale zas tak moc to neznamenaló. Mohl si zajít do bistra na nádraží. Mohl si koupit pálenku, nebo mohl odjet shánět práci. Poslední možnost byla nejpravděpodobnější. Příležitostná práce, většinou na stavbách s výplatou na ruku, se sháněla v Ostravě.

Čch řwche qchuchhm z křusřhch, d'boř umech sřcmwmzqm, doch cdu wdn pře wř qchcqpchqdoř. Přko um cdnmw hř d'muwtd qd qdhtdčm. Přko um nřysmw sdochqny, qchdř přko řgnchw ukdrchw stdem. Sřuochhqm přčqřuw bod qchnstdzhchsřğřdqchnvm. Stmochčmwřuwqd stdech, zchwvmqřy rd uwzdďdl u zbsodwřy qd tyny, uch ukdqchod z řuwtdzch.

Prvním krokem je zjistit, jakou šifrou je text zašifrován. Aby práce probíhala rychleji, může knihovník skupinám pomáhat a napovídat, ovšem výměnou za titul a autora knihy, kterou přečetli.

Konkrétně to probíhá tak, že na tabuli, dveře či kamkoliv do prostoru knihovny, či třídy nalepí knihovník papír velkého formátu. Na ten děti pokud budou potřebovat pomoc či radu, napíší název a autora nějaké knihy, kterou v minulosti přečetli a knihovník je na oplátku postrčí v pátrání kupředu.

Pokud se beseda odehrává přímo v knihovně, je možné po dětech chtít, aby poté co přijdou na název a autorku knihy, našly v katalogu či na internetu informaci o nakladateli a datu vydání a vyhledaly knihu ve fondu knihovny. Vítězí ta skupina, která první vyluští texty, odpoví na otázky a přinese knihu.

Následná diskuse se týká zamyšlení se nad situací Dereka, jak ji děti mohly vydedukovat z ukázek a povídání si o možných alternativách řešení jeho problémů.

Beseda je vhodná pro žáky druhého stupně s přihlédnutím na jejich možnosti. Knihovník funguje jako moderátor hry a v případě, že shledá úkoly pro žáky příliš obtížné, může operativně zakročit pomocí nápověd.